

العامية العبرية (التأثرات والمنايع)

# הסלנג העברי (ההשפעות והמעיינות)

המدرس המסאע : סעע עבء الساءة صباع

עוזר למורה :

סעע עבء אלסאءה סבאח

## الخلاصة

تعرف اللغة العامية أو لغة الحديث اليومي بأنها الكلام الشعبي أو مجموعة الكلمات والتعابير اللغوية التي يتم إيجادها في وقت مناسب من قبل فئة معينة في المجتمع كالشباب والجنود وأعضاء حركة سرية مثلاً وما شابه ذلك، حيث يقومون بترويجها أحياناً بين أوساط شعبية واسعة جداً .). وهي بالعبرية "סלנג" ، وأصلها الكلمة الانجليزية slang وتعني : لغة الجماهير .

وتتشكل عناصر اللغة العامية أما من خلال المعجم اللغوي الخاص باللغة نفسها أو من خلال التأثيرات الخارجية على اللغة، بما في ذلك التأثيرات الأجنبية . ان هذا النوع من الكلام يعد تحت مستوى الكلام القياسي ، وهو يشتمل اما على الكلمات الجديدة او على الكلمات الدارجة المستخدمة في بعض من المشاعر الخاصة ، وعلى الرغم من ان المصطلح يشير الى فئة لغوية تختلف عن الكلام المنمق ، فإنه لا يشتمل على الاخطاء المألوفة لدى الانسان غير المتعلم والمستمدة من الجهل بقواعد اللغة . وقد اقتنع علماء اللغة وأساتذتها بأن العامية هي شيء حتمي يلزم كل من يتكلم بلغة السوق أو الشارع . وتعتبر العامية العبرية لغة الشارع أو لغة الحديث الواطئ. وهذه اللغة تعد أقل مرتبة وتقديراً، ولذلك فإنه ليس من المألوف استخدامها في الكتابة أو خطاب احتفالي أو في الحديث مع شخصية مرموقة، لكن استخدامها يقتصر عند الحديث مع أفراد العائلة أو عند اللعب مع الأصدقاء مثلاً. ولما كانت العامية هي لغة الشارع بالأساس لذا فإنها لا تعبر أهمية لقوانين اللغة ولا تبالي بقواعدها . فمن الذي أوجد العامية ؟ الجواب هو ان الذي يتحدث العبرية هو الذي أوجدها . فكل شخص يبتدع تعبيراً لطيفاً (من دون أن يشعر أحياناً) وينال استحسان وإعجاب الآخرين، فيستخدمونه حيث ينتشر ويشيع بينهم، فيصبح جزءاً من الكلام المعاصر . ولقد ازداد الاهتمام بالعامية العبرية في الوقت الحاضر كجزء من الإدراك بالتطورات الحاصلة في العبرية بسبب تأريخها الخاص، حيث إن اللغة العبرية الحديثة غيرت خصائصها بسرعة كبيرة جداً مقارنة بالماضي .

## הקדמה

הסלנג הוא דיבור המוני ، מלה או צירוף מלים שנוצרו לעת מצוא על ידי חוג מסוים בחברה ( נוער ، חיילים ، אנשי מחתרת וכדומה ) וקנו להם מהלכים לפעמים גם בחוגים עממיים רחבים יותר (1). מקורה של המלה "סלנג" היא המלה האנגלית ( slang : שפת המונים ) (2) .

יחידות הסלנג נוצרות הן מתוך אוצר הלשון של השפה עצמה והן מהשפעות מחוץ לשפה, כולל שפות זרות<sup>(3)</sup>. סוג של דיבור זה מחושב מתחת לרמתו של הדיבור המלומד הסטנדרטי, והוא כולל הן את המלים החדשות והן את המלים השגורות המועסקות בכמה מהתחושות המיוחדות. ואף על פי שהמונח מציין את קטגוריה של לשון ששונה מהדיבור המנומס, הוא אינו כולל את הטעויות המקובלות של בן אדם לא מלומד, השאובות מהבורות בכללי הדיקדוק. הבלשנים ומורי הלשון השתכנעו כי הסלנג הוא דבר אין מנוס ממנו ומלווה את כל חיי מדבר בלשון הרחוב<sup>(4)</sup>.

וצריך להבדיל בין המושג (סלנג) לבין מושגים קרובים אחרים כמו (דיאליקט), (ז'רגון) ו(לשון עגה). ביחס לדיאליקט, הוא הלשון המדוברת הנהוגה בפי תושבי איזור מסוים או חוג מסוים: ללשון האנגלית דיאליקטים שונים: דיאליקט לונדוני, סקוטי, אמריקאי ועוד<sup>(5)</sup>. בעוד שהז'רגון הוא שפה מבולבלת של איזו שיכבה: סוחרים, ספורטאים, גנבים וכו', וגם הז'רגון הוא שפה מקצועית, למשל, (ז'רגון דיפלומטי)<sup>(6)</sup>. בנוגע ל(לשון עגה), היא לשון הדיוט, נזכרת בתלמוד, פרק הסנהדרין 101; (ההוגה את השם באותיותיו... ובגבולין ובלשון עגה)<sup>(7)</sup>.

הסלנג בעברית הוא לשון הרחוב או לשון שפת דיבור נמוך. זוהי לשון שנחשבת פחות מכובדת ולכן לא נהוג להשתמש בה בכתיבה, בנאום חגיגי או בשיחה עם אדם נכבד. אבל כשמדברים עם האחים או עם ההורים, או כשמשחקים עם חברים – משתמשים בה. הסלנג הוא מין שפה פרחחית ושובבה שאינה מתחשבת בחוקי הלשון וגם כללי הדיקדוק אינם מעניינים אותה. מי ממציא את הסלנג? כל מי שמדבר עברית ממציא אותו. מישהו ממציא ביטוי נחמד (לפעמים בלי להרגיש), הביטוי מוצא חן בעיני האחרים, הם משתמשים בו וכך הביטוי מתפשט, ונעשה חלק מהדיבור האופנתי<sup>(8)</sup>. ההתעניינות בסלנג העברי כיום רבה כחלק מן המודעות לתהליכים החלים בעברית בגלל תולדותיה המיוחדות. השפה העברית החדשה שינתה את אופייה במהירות רבה ביותר, בהשוואה לעבר<sup>(9)</sup>.

אבל המצב שונה אצל מומחי הלשון הבולטים והמורים, כי הם מתעקשים על התנגדותם לסלנג, עד שמילוני הלשון העברית, לשנים רבות, נמנעו להכיר במציאותו, בפשטות הסלנג היה, עד זמן קרוב, דבר אסור. וצריך לקחת בחשבון הימנעותם של

היידענים , מאז הימים הראשונים של תחיית הלשון העברית , מקיבול אף סטייה מהתקנים הנצבים על ידי המקורות הספרותיים והקלאסיים . אחד מויכוחיהם החריפים לאלה שיש להם ידיעה בסלנג הוא " כי הסלנג בצורתו הנוכחית הוא ברובו לועזי במקור ובסגולה " עד שהרבה מהבטויים החיצוניים עודנם משתמשים על ידי הישראלים , וזה אולי מהווה איום רציני לעברית התקנית שאין לה שורשים עמוקים בין חוגי התושבים המקומיים (10).

## **ההשפעה הזרה המופרזת על הסלנג העברי :**

על אף שאי אפשר להכחיש שמספר המלים הלועזיות המושאלות בסלנג העברי עודנם הגדול ביותר ביחס לאף לשון אחרת , וביחוד בתקופה הראשונה של תחית העברית כלשון דיבור , רובם של הבטויים והמונחים היו ממוצאים חיצוניים . לפני 30 שנה , דאניל פרסקי , שאולי היה הידען הראשון שהתעניין במחקר הסלנג העברי המתפתח , ציין כי " אם אנו הבחנו את החיוניות העממית המסוימת פה ושם בבטויים ההתליים והחריפים ב אולי אנו נניח שאין הם אלא גרפטים חיצוניים " . כאן צריך לקחת בחשבון כי ההשפעה הזרה על הסלנג העברי לא הצטמצמה בהשאלת המלים והמונחים מהלשונות האחרות , אבל כוללת גם השאלה אחרת נקראה בשם ( תרגום ההשאלה ) מתוך תרגום המשפטים והבטויים הזרים לעברית כמו בביטוי ( הַרְג אֶת הזמן ) שתורגם מהביטוי האנגלי "to kill the time" . וגם ( אֵיךְ אוֹכְלִים אֶת זֶה ) שתורגם מהביטוי היידי "מיט וואס עסט מאן דאס" . וצריך גם לציין כי המלים שהרכיבו את המשפטים והבטויים האלה נתהוו כדי להיות יותר או פחות קרובים מהמלים הלועזיות , אבל הם מכילים את החומר הדיבורי של הלשון שבו נתהוו מלים אלה . הכנסת המספר הגדול של המלים הלועזיות אל הסלנג העברי נובע משני גורמים : הראשון הוא כי הלשון העברית שנתחיתה מחדש והמיוסדת ברובה על המקורות הספרותיים הקדומיים היתה נזקקת לפעולת שתיית המלים או והבטויים בעלי תוכן עממי , והשני הוא נובע מהקשר ההדוק עם הלשונות האחרות שמשתמשים בהן הצורה פעילה בישראל כמו הערבית והאנגלית . על כל פנים , הסיבה העיקרית לכל אלה היא , בלי בפק , ששכליהם של רוב המדברים בעברית עודנם מושלטים על ידי הלשונות הזרות , או בדיוק יותר , לשון האם שלהם היא לא הלשון העברית , לכן היה הסלנג לשנים

רבות מותנה בהשפעת הלשונות הזרות של המדינות שהיו היהודים מהגרים אליהן הרבה יותר (11). ומהצורות הבולטות של ההשפעה הזרה על הסלנג העברי:

~~~~~

### השפעת הלשון האידיית :

~~~~~

בולטת גם השפעת הלשון האידיית, שהיא הלשון שהשתמשו בה היהודים האשכנזים, בהתחלה מהמאה ה-19 ואילך. והיא התפתחה מתוך ההתבוללות ההדוקה בין הגורמים הנלקחים מלשונות שונות, ובמיוחד מהגרמנית. אחר כך קרו בה התפתחויות שונות, ולא הזדעזע מקומה מאז המאה ה-10 ועד המאה ה-18 ככלי שפעל פה של תקשורת בין היהודים מהולנד עד אוקריינה ומליטא עד רומניה, וגם בין קיבוצות האשכנזים באיטליה ומדינות הבלקן ופולשתינה. היידיית חדרה לחוט השדרה של הלשון העברית, בהיותה לשון יהודית דרך מאות השנים וכלשון חובבת ללבם, חדירה מתוך לתוך. והיא נחשבת מהלשונות שהשפיעו יותר על העברית החדשה, והטילה אופיה, בצורה מיוחדת, על הלשון העברית המדוברת, הן מצד התוצאה הלשונית, והן ומצד הסגנון (12).

### מילים שאולות מהלשון האידיית

מהמילים האידייות שנמצאו בסלנג העברי (אלטה זאכן), עתיק מאוד; למשל: (העט שלך הוא כבר אלטה זאכן). (יִנֶּה), ההוא, ההם; תואר רמז הבא לפני שם עצם כדי לשמע זלזול, למשל: (יִנֶּה נְהָג), משל אחר (יִנֶּה חֶפֶשׁ הָיָה לִי), מילה זאת נכתבה בניסוח העברי, הניסוח האידי הוא (יענע), והיא באידיית מציינת את תואר רמז רחוק לנקיבה ולרבות, גם לציין זלזול. (פרגן), ריתה ל-, לא היתה עינו צרה ב-, למשל: (אני מפרגן לו את הג'וב הזה), מילה זאת נגזרת מן המילה האידיית (פארגינן). (צִיִּיק־צִיִּיק), צירוף הברות המסמל פעולת בזק, והיא כך באידיית (13). (קוּמְזִיץ), טוזיק, פיקניק, מושב - חברים לבילוי ולאכילה במשותף בחיק הטבע, לאו מדורה, וכיוצא בזה; למשל: (ושלוש בנות באו ופיתו אותנו לערוך קומזיץ). (קוגיל) פשטידה, כינוי למאפה-המין של אטריות, תבשיל

של שבת נהוג ברבות מקהילות ישראל : למשל : (יערב לכם הקוגיל בבני מעיכם) (14).

### תרגומי השאלה שתורגמו מהאידיש :

תרגומי השאלה נכנסים גם לתוך ההשפעה האידיש , ומהם  
א - ( תרגומי המשפטים והבטויים ) :  
( זהו זה ) , זהו המצב , כזה הוא המצב : למשל : ( זהו זה , ואין מה לעשות ) , ויש משמעות אחרת היא ( זה הכל ) : למשל : ( זהו זה , גמרנו ! ) . ( כמו כלום ) , בקלות : למשל : ( הוא יעשה את זה כמו כלום ) , בטוי זה בא בסיפור ( ימי צקלג ) של סמילנסקי יזהר , מתוך המשפט ( מסתלקים כמו כלום ) . וגם בא במשמעות בוודאי , לבטח : למשל : ( הוא יבוא כמו כלום ) , מקורו הוא הביטוי האידי ( וויא גארנישט ) (15).

ב - ( תרגומי משמעויות הפעלים ) :  
נוסף על תרגומים אלה יש גם תרגומי השאלה של משמעויות הפעלים כמו : ( גרד ) , הוציא בדוחק : למשל : ( גרדתי לו איזה תירוץ ברגע האחרון ) , המשמעויות התקנית של פועל זה היא " קרצף , שפשף " , והוא מהמילה האידיש ( קלאפן ) . ( דפק ) , הטיל עונש על- : למשל : ( דפקו לו ריתוק מחנה ) , יש משמעות אחרת לו היא " סיכל , הפר " : למשל : ( דפקנו להם את התוכנית ) . המשמעויות המקורית שלו היא " הקיש , הלם " , והמשמעויות הסלנגיות פה הועבר מהמילה האידיש ( קלאפן ) שנלקחה מהמילה הגרמנית klopfen . ( חטף ) , קיבל ( מקות , עונש וכו' ) בצורה נמרצת : למשל : ( חטפנו שבועיים ריתוק מחנה ) והוא מהמילה האידיש " כאפן , או , אריינכאפן " (16).

ג - ( תרגומי המילים ) :  
יש הרבה מתרגומי השאלה של כמה מילים כמו ( חזק ) שממשמעותה הסלנגיות ( משובח , מעולה ) : למשל : ( הוא חזק בכדורגל ) , וגם במשמעות ( קשה ) : למשל : ( שיפשוף חזק ) , ובמשמעות ( היטב ) : למשל : ( הם שחקו חזק ) , המשמעות הראשית של המילה בעברית התקנית היא ( אמיץ , רב-כוח ) , כל השימושים הנזכרים הם דיבורים , והם תורגמו מהמילה האידיש ( שטארק ) . יש גם מילה אחרת היא ( חלש ) , שממשמעותה ( גרוע , רע ) : למשל : ( ההצגה הייתה חלשה ) , וגם במשמעות ( באופן גרוע ) : למשל : ( הם שחקו חלש ) , המשמעות הראשית של המילה בעברית התקנית היא ( רפה , חסר-כוח ) , כל השימושים הנזכרים הם דיבורים

והם תורגמו מהמלה האידית (שווארך) . גם יש מילה אחרת היא (חתיכה) , במשמעות (דוגמה) ; למשל : (חתיכת מכונית זאת) , היא בעברית התקנית במשמעות ( נתך , חלק שנתחתך ) , נלקחה מהמלה האידית (שטיק) . (שרוף) , מילה זאת באה במשמעות (נלהב , אדוק ביותר) ; למשל : (מפאיניק שרוף) . המשמעות התקנית של המילה היא ( שנשרף , שנאכל על אש ) , והיא תורגמה מהמלה האידית (פארברענט) . (קדחת) , היא באה בסלנג במשמעות ( לא שום דבר , לא דבר) , ; למשל : (קיבל קדחת) , והיא כך באידית (17).

מילים עבריות בהיגוי האידי :

בתוך השפעה זו יש מילים עבריות בהיגוי האידי , כמו : (חֶבְרָה) , שבאה במשמעות (חברים) ; למשל : (לקחתי שלושה חֶבְרָה) , ויש משמעות אחרת לה היא (אנשים , בהשתייכותם לארגון , יחידה , מוסד ; למשל : (החֶבְרָה מגדוד 10) , והיא (חֶבְרָה) במקורה העברי . גם יש המלה (מִשְׁפּוּחָה) , שהיא "מִשְׁפּוּחָה" במקורה העברי ; למשל : (מה שלום המשפחה ?) (18).

השפעת הלשון הרוסית :

הרוסית נחשבת הלשון הראשונה או השנייה של חלוצי ההגירה השנייה והשלישית , והשפעתה גדלה בלשון העברית המדוברת . וזאת נראתה ברור באחרית (צ'יק) שמשתמשים בה להקטנה , כמו (ב) (קֶטְנֶצ'יק) " תינוק קטן " , (בִּנְצ'יק) " בן קטן " , וגם באחרית (ניק) שמורה להשתייכות או לתלות לקבוצת אנשים , למקום מסוים או לאסיפה ידועה כמו ב (קבוֹצְנִיק) " חבר קיביץ " , (מִפְּמִיִּיק) " חבר מפלגת מפ"ם " (19) .

### מילים ותרגומים שאולים מהלשון הרוסית

- ( טְרַנְטָה ) " שבר כלי " ; למשל : ( טְרַנְטָה דה - לוקס ) והיא מהמלה הרוסית " тарантác " . וגם (מניברה) " תמרון " ; למשל : (עשה מניברות) והיא מהמלה הרוסית "маневра" . (הופ) " הברה המסמלת את ביצוען של פעולות מהירות או מאומצות " ; למשל : (הופ , עברנו) , והיא מהמלה הרוסית " Надежда " . (הקרמלין) " כינוי היתולי לבנייני הועד הפועל של הסתדרות העובדים הכללית שברחוב ארלוזורוב בתל-אביב , רווח בפי אלה הבאים במגע עם

משרדי הועה"פ " , והיא מהמלה "Кр егз" . המילה בעיר מסמלת את ארמון הנשיאות של הר הרפובליקה הפדרלית הרוסית .  
(ז'לובין) , " מגושם ביותר " ; למשל : ( תפסה לה בחור ז'לובין ) (20) .  
ומהתרגומים השאלים יש משפטים וביטויים כמו , ( יצא המרצע מן השק ) , משפט זה הוא מתורגם מהמשפט הרוסי Шити в мешке не утайши (קור כלבים) , שהוא מהביטוי הרוסי (Собачий Холод) (21) .

~~~~~  
**השפעת הלשון הערבית :**  
~~~~~

בשים לב שהערבית היתה , עד מלחמת 1948 , לשון הרוב הגדל , ובשים לב שלשון זו היא הלשון החייה הקרובה ביותר , בזמן הזה , לעברית , על כך אין יש דבר מדהים , אם ידענו כי הערבית השפיעה השפעה עצומה על העברית . השפעה זו גברה במיוחד בתקופת מלחמת 1948 , לו רק בלשון המדוברת , אלא גם בלשון הספרות הצעירה . ואחרי מלחמת 1967 וסיפוח ישראל לשטחים חדשים מהאדמה הערבית בצורה ברורה מצד אחד , והקשרים הכלכליים , החברתיים והאנושיים עם המספר הגדול של הערבים הפלשתיניים , שקרו אחרי סיפוח זה , מצד שני . דבר זה השאיר חתימות ברורות על העברית המדוברת שרבו ה מספר המלים העבריות השאלות מהסלנג הפלשתיני בצורה מיוחדת (22) .

**מילים שאלות מהסלנג הפלשתיני**

וזאת בולטת מתוך המלים הערביות ההרבה מאוד השגורות ושנכנסו למילון העברי כמו : (אבו) " בעל (דבר) " ; למשל : ( אבו ארבע ) " בעל ארבע , כלומר , מרכיב משקפיים " , משל אחר , ( אבו זקן ) " בעל זקן " , והיא מהמילה הערבית (ابو) . ( מן הון להון ) " לבסוף , בסופו של דבר " ; למשל : ( מן הון להון מצאנו את עצמנו על יד הקולנוע ) , ביטוי זה נלקח מהביטוי הערבי ( من هون لهون , اي : من هنا الى هنا ) . (בב אללה) " מקום נידח " ; למשל : (שלחו אותו לבב אללה) , מהמילה הערבית (باب الله) . (עלא פיפך) " כרצונך , כאות נפשך " ; למשל : (קבאב עלא פיפך) , והיא מהמילה (على

كيفك). (עֵלָא טוּל) " לכל האורך , כדיבעי " ; למשל : (הוא קיבל מנה עֵלָא טוּל) , מהמילה (على طول). (סחתיין) " יערב לו " ; למשל : (הוא רוצה ככה ! סחתיין) , והיא מהערבית (صحتين). (זֶפֶת) " באופן גרוע , בצורה גרועה " ; למשל : (הלך לו זפת) , ויש לה משמעות אחרת היא " דבר גרוע ביותר " ; למשל : (זה זפת זה) , מהמילה הערבית (زفت). (מבסוט) " מרוצה , שבע רצון " ; למשל : ( מבסוט אלף) , זאת אומרת ; מרוצה מאוד , דוגמה אחרת (מבסוט עד הגג) , מרוצה עד לשיא , מילה זאת נפוצה ביותר והיא נלקחה מהמילה הערבית (مبسوط) (23).

### מילים שאולות משני הסלנגים העיראקי והתימני

הכוכב הגדול החדש בשמי הסלנג זאת הערבית העיראקית , מלים כמו (פשלה) , (פדיחה) . זה נראה הגיוני שהערבית העיראקית חדרה לסלנג העברי דרך הצבא , שהוא הגוף שהכי זקוק לסלנג , ומלים כמו אלה מתאימות מאוד לאיפיון דברים ותחושות שקורות שם (24). דוגמאות על מילים שמקורן מהסלנג העיראקי : (פשלה) " אכזבה " ; למשל : (זהירות! פשלה אמריקאית סדרתית) , גם (פדיחה) " חרפה " (פדיחה רצינית לקימברייג) (25). לסלנג התימני גם השפעתו מתוך המלה (יו) כלומר (יא) כמו בבטוי יו אללה (26).

### ~~~~~ השפעת הלשון האנגלית : ~~~~~

השפעת הלשון האנגלית על הלשון העברית התחילה בזמן המנדט הבריטי , ובמיוחד אחרי שירותם של היהודים בתוך הצבא בריטי במשך מלחמת העולם השנייה . אך מאז הקמת " ישראל " . השפעת לשון זו התחילה לרבות , ובצורה מיוחדת , המדינה היתה זקוקה לסיועה של האנגלית למען יסוד כלי המדינה והכלים התרבותיים העבריים (27).

### מילים שאולות מהלשון האנגלית

יש הרבה מלים שהושאלו מהאנגלית כמו : (בול) " מענה קולע למטרה " ; למשל : (הוא קיבל תשובה בול) , המשמעות האחרת לה היא "דבר מוצלח מאוד ומתאים לתכליתו " ; למשל : (הנשף היה בול) , מקורה היא מהמילה האבגלית bull (ענק) , והיא קיצור מן bull's eye ; אישון המטרה ; המצוי בשני הסלנגים האנגלי



והאמריקאי . (בליינד) "בוודאות , לבטח " ; למשל : (אני אומר לך את זה בליינד) , ויש לה משמעות אחרת היא "ללא כוונה מיוחדת , באופן מקרי " ; למשל : (זה בא לי בליינד) , מקורה היא מהמילה האבגלית blind (עוור) . (מיקי מאוס) " אירוע מבדח , מעמד מעורר צחוק " ; למשל : ( הלך שם מיקי מאוס כזה ... ) , ביטוי זה נלקח מהבטוי האנגלי Mickey mouse (מיקי העכבר) . נראה גם פה כי המשמעות הסלנגית של הפועל נשתנה מהמשמעות התקנית , ונעשה ל(קרה) במקום ל(הלך) . (סופר) " גבוה , מעולה " ; למשל : (קנייתי אופניים על הסופר) , מקורה super . (פול) " הרבה , בגודש " ; למשל : (לומדים פול מתימטיקה) , בא גם במשמעות "בהחלט , לגמרי " ; למשל : (אני פל בטוח) , היא מהמילה full (מלא) . (פנצ'ר) " סיכל , חיבל ב- " ; למשל : (פנצ'רנו להם את התוכנית) , מקורה puncture (גרם תקר בצמיג) . (צ'יז) " כינוי ללחות ריח של הגרביים " ; למשל : (הגרביים מלאות צ'יז) , היא מהמילה cheese (גבינה) (28)

### תרגומי השאלה שתורגמו מהאנגלית

השפעה זו כוללת גם את תרגומי ההשאלה כמו במשפטים ובטויים האלה : (ערב משוגע) " ערב נפלא , ערב עלז " ; למשל : (היה לנו אתמול ערב משוגע) , תרגומה של המילה (משוגע) למשמעות הסלנגית (עלז) נשאל מן הבטוי האנגלי המקובל crazy evening . המשמעות התקנית שלה היא (מטורף) . (שחקו בחילים) " העמידו פני חיילים , השתדלו להיראות כחיילים " מן המשפט " to play the soldier " . וגם הביטוי (קבל את הרפואה) " נענש " מן המשפט "take ones medicine" . גם (עשה שמח) ( חגג , עלז " , מן המשפט "to make merry" (29)

### **מעיינות ומקורות הסלנג העברי :**

לסלנג העברי מעיינות ומקורות מגוונות ורבות , כמוהו כמו שאר הסלנגים האחרים , ואנו מנסים כאן להבליט אותן , ומהן :

1 – **הסלנג הצבאי :** השינוי בערכי הסלנג העברי בולט מאוד בסלנג של הצבא הישראלי , שמייצר ביטויים דיבוריים נוקבים וחיים (30) , מתוך שהצבא הוא הגוף שהכי זקוק לסלנג , שברובו הוא שימוש גברי (31) , הביטויים הבאים נטבעו בשנים

האחרונים , כמה מהם נושאי רעיון העבראזציה בסלנג העברי , למשל ; (בְּשֵׁר טְרִי) , כינוי לטורונים חדשים , (דְּבָרִי, דְּבָרִי אֶפְסוֹ) , ביטוי מזלזל שמשמעותו חסר יכולת , (פְּדוּר תוֹרָן) , הכדור של כל טירון בתורו ,

- (הַתְּקִיבֵל) היה מוכן לברוח . גידול המלים הלועזיות השאולות בסלנג של הצבא הישראלי נחשב מועט מאוד יחסית , ומלים אלה ברובם נגזרות ושאולות מהלשון האנגלית , כמו : (ג'וֹב) , תפקיד או משימה של לחימה , (פְּיֵטֶר) , לוחם , (אֶפְטֶר) שהיא קיצור של הביטוי (אפטר דיוטי ליב after duty leave) , כלומר : אחרי חופשת החובה . ביטוי זה הוא ירושה של לפני ייסודו של הצבא הישראלי ( הבריגדה היהודית המשתתף עם הצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה <sup>(32)</sup>).

ומבין הביטויים הנוגעים לעניין זה : ( **חמש-חמש** ) " מצויין , מעולה " ; למשל : ( ההצגה היתה חמש-חמש ) , המשמעות המקורית של הביטוי היא ( חמש על חמש ) המסמלת את דרגת העוצמה והשמיעות הטובה ביותר במכשירי האלחוט . גם ( בבל"ת , שהוא קיצור לביטוי " בלבול בראש ללא תכלית " ) ; למשל : ( הסמל התורן עושה בבל"ת ) <sup>(33)</sup>.

2 – **סלנג הילדים** : מהמלים המשתמשות כאן נראה ; (טיפה) " שמץ , מזער " ; למשל : ( אין לי טיפת זמן עכשיו ) , גם באה במשמעות אחרת היא " קצת , מועט " ; למשל : (תזוז טיפה) . ( יו ) ; למשל : ( יו אללה) , היא מהסלנג התימני. ( **של האמא שלו** ) " רך ומפונק " ; למשל : ( ילד של האמא שלו ) , עפ"י האידית (דער מאמעס קינד ) . ( **קיבל** ) " קיצור מן : קיבל מכות " ; למשל : ( אתה רוצה לקבל ? ) <sup>(34)</sup>.

3 – **סלנג הבנות והנשים** : ובו מלים וביטויים כמו ; ( **איום** ) " מתנהג שלא כשורה " ; למשל : (תפסיק להיות איום ) . ( **הבית** ) " הבתולים " ; למשל : (שמרה על הבית) . ( **עשה גשר על** ) " דילג על " ; למשל : (עשיתי גשר על ארוחת בוקר) . המשמעות המקורית היא (הקים גשר על) . ( **בכוון** .... ) " קיצור לביטוי בכוון נשואים " ; למשל : (היא עדיין לא חושבת בכוון ) , המשמעות התקנית למילה היא (בנושא ל-) . זה בנוסף לביטויים שונים אחרים שמשמשים אותם במעמדים שונים , כמו : ( **זה אכל אותו כפיות כפיות** ) " הדרך הלך והוציא אותו מגדרו " . ( **הוא הולך עם האף בשמים** ) " ביטוי ציורי למי שמתנהג ביהירות רבה " . ( **תהיה חמד אם תעשה זאת** ) " ביטוי של עתירה : הואיל נא בטובך

לעשות זאת“ . ( **יצא משהוא** ) ” הדבר הגיע לידי נישואין “ .  
( **מכנסיים, זוג מכנסיים** ) ” כינוי לגבר “ (35).

4 – **סלנג הנוער** : ובו מלים שונות כמו ; ( **אכבר** ) ” מצויין “ ;  
למשל : ( זה **אכבר** סרט ) . ( **חתיך** ) ” כינוי לבחור יפה וחטוב גו “ ;  
למשל : ( מתברר כי יש לה **חתיך** ) , דוגמה אחרת ( הוא די **חתיך** ) .  
( **חתיכה** ) ” כינוי לבחורה חטובת גזרה “ ; למשל : ( אכן זו **חתיכה** )  
; וגם באה במשמעות ( נערה ) , ; למשל : ( החברה באו עם  
ה**חתיכות** ) . ( **נתחתך** ) ” נעשה **חתיך** , נעשה בחור יפה “ (36) .

5 – **סלנג התלמידים** : ומהמלים שלו ; ( **כמו שמן** ) ” קל ביותר  
“ למשל : ( איך היתה הבחינה ? **כמו שמן** ) . ( **כמו שעון** ) ” בדיוק נמרץ  
“ ; למשל : ( איך עשית את התרגילים ? **כמו שעון** ) (37) .

זה נוסף על הרבה מהמלים והביטויים שהוו צדים חשובים בהרכבתו  
של סלנג זה , ושמהן :

**א** - מלים וביטויים של הקריאות : מהם נאמר למען העידוד , כמו ( **הי** )  
; למשל : ( קדימה , **הי** ) , המלה אותה משתמשת גם לעורר תשומת  
לב , באה תכופות לפני השם הפרטי ; למשל : ( **הי** , נחומקה ! ) .  
ומהם נאמר למען ההתפעלות ” מצויין “ , כמו ( **אי אי אי** ) ; למשל :  
( זה לא הכי **אי אי אי** ) . או למען הפליאה ” נפלא ! , נהדר ! “ ,  
כמו ( **עצום** ) ; למשל : ( **עצום** ! יושבים כל היום ומתבטלים ) ,  
המשמעות הסלנג(נפלא) היא במקום למשמעות התקנית ( גדול ) (38) .

**ב** - מלים וביטויים של ההיתול והליגלוג : ומהם ( איך אומרים  
בצרפתית ) ” שאלה ריטורית שמקדימים אותה לפני ציטוטה של מלה  
או אמרה באידית “ , כגון ( איך אומרים בצרפתית ? אבי געזונד ) .  
( **חצי** ) ” מעט , כלשהו “ , כגון ( אין לי חצי זמן בשבילו ) , משמעות  
המלה בעברית התקנית היא ( מחצית ) . ( **וחצי** ) ” בצירוף לשם תואר ,  
משמש להדגשה “ , כגון ( נכון **וחצי** ) , דוגמה אחרת ( מבסוט **וחצי** )  
; גם בצירוף לשם פרטי רומז לגובהו של בעל השם , כגון ( משה  
**וחצי** ) . כאן שמרה המלה על המשמעות המקורית , והיא מתורגמת  
מהמלה הערבית ( ונוס ) , לכן נסתייע בה בתרגום . ( **לירי** ) ” כל מה  
שנוגע לכספים , והכוונה פה היא הלירה , השם האחר של השקל ,  
המטבע הישראלי “ , כגון ( מה הוא המצב הלירי שלך ? ) .

(פלטפוס) " חזה שטוח " , כגון (בחורה עם פלטפוס) . (השתבץ)  
" קיבל שבץ לב " , כגון (הוא ישתבץ אם ישמע את זה) , המשמעות  
המקורית של הפועל היא (נקבע במשבצת המתאימה) (39).

ג- מלים וביטויים הנוגעים לכמה מהערים : כמו (דיזי) " קיצור של  
רחוב דיזנגוף בתל - אביב " , כגון ( הולכים לדיזי) , מלה זאת היא  
שימוש תל-אביבי . הביטוי (קומנדו ארמון) " כינוי לחבורות הנוהגות  
להתרכז בסביבות קולנוע ארמון בחיפה " , והיא שימוש חיפני (40)  
ובירושלים נהגו להשתמש בביטוי (יאללה בי , תראות סי יו בעאדן) ,  
והיא שימוש ירושלמי (41).

בקיזור הסלנג העברי נחשב כהשתקפות אמיתית למצב הלשוני  
של היהודים בישראל . ובזמן שהיה הרוב המכריע מהיהודים  
עודנם מדברים בלשונות ארצותם שהיו חיים בהן בתחילת תקופת  
החזרת ההתיישבות הישראלית החדשה , היתה העברית בדודה  
ותופסת מקום השפלות בסלנג המקומי . אבל אחרי כן נעשתה  
ללשון האם של שיעור מתרבה מהאוכלוסיה היהודית , וביחוד אצל  
הבחורים . על כך התחיל הגורם העברי תופס מקום הריבונות ,  
והשתנות זו , נעשתה למרחיק לכת , מקבילה להשתנות בעברית  
לדור דורים מהלשון הלימודית אל הסלנג החילוני (42).

## דעת ומסקנות :

-----

בהתחלה אני רוצה לציין את המיתודולוגיה שנבנה עליה המחקר ,  
שהיא מיתודולוגיה דידוקציונת , מתוך משטיפלתי את ההקדמות ,  
הנושאים והחלוקות הם גדולים ממה שהסקתי את המסקנות . מטעם  
שהמיתודולוגיה הזאת עושה את הדרך התקנית של החקר מהכללי  
אל הפרטי . ונסתייעתי בכתיבתו בכמה מהמילונים העבריים , וביחוד  
מילון הסלנג הישראלי של רפאיל ספן , שהיה הייסוד שהסתמכתי  
עליו בהשתמשית המלים הסלנגיות , נוסף על כמה מהידיעות על ידי  
האנטרנט . לכן המחקר קבע את החומר המדעי שקיים עליו הצד  
השימושי מתוך המילונים בעיקר .  
למעשה , בכל עת שהיו המסקנות שמסיק אותן החוקר בחקרו לנושא  
הסלנג העברי , או בצורה מדויקת יותר , הסלנג " הישראלי " , הוא  
אינו יכול לאסוף את הכל הנוגע לתכונות הסלנג העברי . אולי זה חוזר  
לכמה סיבות מהן : שהלשון העברית , הנחשבת כי היא המהווה

הראשית של סלנג זה היא בעינינו לשון אויב , דבר זה ברור פה כי כל לשון צריכה להתנסות ולהימשכות עם דובריה למען אחיזת חבוייה ונסתריה , וזה מתוך ההקשבה הישירה למדבר בה , בעצם דבר זה קשה מאוד . הסיבה האחרת היא כי סלנג זה נהנה מסגולה ששונה בקושיה מכל סלנג אחר , שהיא מורכבת ממיזוג לשונות וסלנגים של המהגרים היהודיים הבאים ממדינות שונות , תחילה מראשית המאה ה-20 כשבאו המהגרים לפלשתין מרוסיה , מפולין , מגרמניה , מהונגריה מאוקריינה וממדינות אחרות , והביאו עמם המלים והביטויים שלהם שרכשו אותם מלשונות האם שלהם , ובכך המסכנה היתה המיזוג שלא מתאחד הזה של הלשונות והסלנגים וסגולותיהם . ובכן אנו לא מדהימים כששומעים איש על ידי הטלויזיה או הרדיו אומר (בְּיַ תְּלַמִּית טוֹף) במקום ל (בְּיַ תְּלַמִּיד טוֹב) , או אחר אומר (נְכַנְסוּ לְמַזְלוֹל) במקום ל (נְכַנְסוּ לְמַסְלוֹל) , ומי שאין לו ידע בלשון הגרמנית אינו מבין את הדרך הגרמנית של הלשון העברית המיוסדת על החלפת האות (ד) באות (ת) וההפך הוא הנכון , וגם החלפת ה(ס) ב(ז) וההפך הוא הנכון , ועוד . או אולי אנו שומעים יהודי אחר אומר (הַבְּרִי שׁוֹהֵב בְּהַדְרוֹ עַל סִפָּה וְהוֹשֵׁב שְׁהוּא הָהֶם) במקום ל (חַבְּרִי שׁוֹכֵב בְּחַדְרוֹ עַל סִפָּה וְחוֹשֵׁב שְׁהוּא חָהֶם) , ואחר אומר (הוּא חוֹלֵךְ חַרְבָּה) במקום ל (הוּא הוֹלֵךְ הַרְבָּה) . וזה לפי ההיגוי היהודי הפולני שבו יש קושי בהגיתה של האות (ח) וה(כ) שאינה דגושה , והם מהגים ה(ה) במקומה , או ההפך . דבר זה הוא גם צריך לשום ידע בלשון הפולנית . גם כן מי שאין לו ידיעה במעט מהלשון הרוסית יהיה בוודאי קשה לו לתרגם ביטויים כמו (בְּיַצִּי הַקֶּטָן) במקום ל (בְּיַתִּי הַקֶּטָן) , (חֶזְבוֹן) במקום ל (חֶשְׁבוֹן) . על יסוד שיש כמה מהאותיות בעברית מושפעות דבר מה מההיגוי הרוסי כמו (ד) או (ת) המנוקדת בחירק, וה(ש) בכמה מהמצבים המיוחדים .

כאן אינני טוען כי יש לי ידיעה בכל הלשונות האלה עד שיכלתי לכתוב מחקר זה . אבל אני מאמין כי זה נחשב למבוא למחקרים אחרים מדויקים ומתמחים ביותר בשדה הסלנג העברי בכלל , והענפים שלו שהם היסוד של מעיינותו ומקורותו שהניצה מהן בפרט . לכן אנו רואים כי הסלנג הצבאי , דרך משל , הוא שדה מחקרי כשלעצמו , גם כן בנוגע לשאר ענפי סלנג זה כגון סלנג הבנות , סלנג הנוער , סלנג הילדים ועוד .

כאן צריך לציין את דבר חשוב שלא מצאיתי אותו במילונים העבריים המצויים , אלא במעט מהמלים והמונחים שבאו במילון החדש של אבן שושן , והוא כי המשמעויות המסמלות אליה המלה בסלנג העברי

נהנו בסגולה שמאפיינת אותן מהמשמעויות האחרות של המלה עצמה בעברית התקנית, הן היתה בלשון המקרא, הן בעברית של ימי הביניים והן בעברית החדשה. כגון הפועל (גרד) שמציין בסלנג את המשמעות (הוציא בדוחק), בעוד שאין למשמעות זאת שום שארית בעברית התקנית, כאן בולטת השפעת הלשונות הזרות באשר שהאידיית נתנה את המשמעות הזאת למלה העברית. גם בנוגע לביטוי (ערב משוגע), הידוע כי המשמעות הראשית של המלה (משוגע) היא "מטורף", אך השפעת הלשון האנגלית היא שהביאה את המשמעות (עלז) כדי שתהווה הביטוי בצורתו הסלנגית.

## המקורות:

- (1) אבן שושן, אברהם, המלון החדש, הוצאת קרית-ספר, ירושלים, 1981, כרך 4, עמ' 1807.
- (2) פינס, ד, פינס, קפאי, מלון לועזי עברי המורחב, הוצ' עמיחי, תל-אביב, 1972, כרך ב', עמ' 482, 555.
- (3) רוזנהויז, יהודית, השפה האנגלית והסלנג העברי כיום, ניתוח לשוני, סוונטק בע"מ, חיפה, עמ' 1, 32684
- [www.room404.net/?cat=1&payed=176-50k](http://www.room404.net/?cat=1&payed=176-50k)
- (4) Sappan, Raphael; Hebrew Slang and Foreign Loan Words, Ariel vol. 25 (1969) pp. 75-80, [www.adath-shalom.ca/hebrew\\_slang\\_Sappan.htm#Introduction](http://www.adath-shalom.ca/hebrew_slang_Sappan.htm#Introduction)
- (5) אבן שושן, אברהם, המלון החדש, הוצ': קרית-ספר, ירושלים, 1981, כרך 1, עמ' 418.
- (6) פניס, דן, פניס קפאי, מלון לועזי עברי המורחב, הוצ' עמיחי, תל-אביב, 1972, כרך א', עמ' 151.
- (7) אבן שושן, אברהם, כרך 5, עמ' 1868.
- (8) ליפקין, שרה, העברית של ימינו, הסלנג, הספרייה הווירטואלית של מטח, המרכז לטכנולוגיה החינוכית, [www.cet.ac.il](http://www.cet.ac.il)
- (9) רוזנהויז, יהודית, שם
- (10) Sappan, Raphael; Ibid.
- (11) Ibid
- (12) الشامي, رشاد, تطور وخصائص اللغة العبرية الحديثة, القديمة – الوسيطة – الحديثة, مكتبة سعيد رأفت, القاهرة, 1978, ص 117 – 118.
- (13) ספן, רפאל, מלון הסלנג הישראלי, הדפסה שנייה, הוצ' קרית-ספר בע"מ, ירושלים, 1966, עמ' 3, 31, 56, 60.
- (14) אבן שושן, אברהם, המלון החדש, הוצ': קרית-ספר, ירושלים, 1981, כרך 6, עמ' 2300, 2310.

(15) ספן, רפאל, שם, עמ" 20 , 34 , 35 .

(16) שם , עמ" 12 , 15 , 23 .

(17) שם, עמ" 23 , 24 , 27 , 62 , 73 .

(18) שם, עמ" 22 , 42 .

(19) الشامي , رشاد , مصدر سابق , ص 115

(20) ספן, רפאל, שם , עמ" 17 , 20 , 29 , 40 , 64 .

(21) השפה העברית , מילים שחדרו לעברית , מרוסית , עמ" 4 .

[www.safa-ivrit.org/imported/russian.php](http://www.safa-ivrit.org/imported/russian.php)

(22) الشامي , رشاد , مصدر سابق , ص 116 – 117 .

(23) ספן, רפאל, שם, עמ" 1 , 6 , 18 , 21 , 28 , 34 , 48

(24) ליבנה , נרי , הביא אותה בלשון , עיתון הארץ , יום שבת, כ"ט באדר, תשס"א, 24 במארס, 2001 ,

עמ' 6 . [www.haaretz.co.il](http://www.haaretz.co.il)

(25) עיתון הארץ אונליין , יום שני ז' בתמוז תשס"ט, 29.6.2009 htm

[www.haaretz.com/hasite/spages/1095612/](http://www.haaretz.com/hasite/spages/1095612/)

וגם ראה :

יורם אטינגר , קהילה אמונית / [www.kehilaemunit.org/content/view/5920/13](http://www.kehilaemunit.org/content/view/5920/13) , יז אלול התשס"ט 06.09.2009

(26) ספן, רפאל, שם, עמ' 30

(27) الشامي , رشاد , مصدر سابق , ص 125 .

(28) ספן, רפאל, שם, עמ" 7 , 8 , , 9 , 40 , 48 , 53 , 59 .

(29) שם, עמ" 24 , 42 , 68 .

(30) Sappan , Raphael ; Ibid .

(31) ליבנה , נרי , שם .

(32) Sappan , Raphael ; Ibid.

(33) ספן, רפאל, שם, עמ" 6 , 25 .

(34) שם, עמ" 28 , 30 , 31 , 62 .

(35) שם, עמ" 2 , 3 , 4 , 8 , 13 , 25 , 31 , 33 , 40 .

(36) שם, עמ" 3 , 27 . ראה גם : אבן שושן, אברהם, שם, כרך 2, עמ" 860-862.

(37) ספן, רפאל, שם, עמ" 71 , 72 .

(38) שם, עמ" . 2 , 17 , 51 .

(39) שם, עמ" 3 , 4 , 25 , 26 , 37 , 54 , 69 .

(40) שם, עמ" 62 , 76 .

(41) ליבנה , נרי , שם .

(41) Sappan , Raphael ; Ibid.

